

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti obchodní společnosti **Travel Service, a. s.**, sídlem K Letišti 1068/30, Praha 6 – Ruzyně, zastoupené Mgr. Janou Matysovou, advokátkou, sídlem U Prašné brány 1079/3, Praha 1 – Staré Město, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. dubna 2015 č. j. 4 C 242/2013-76, za účasti **Obvodního soudu pro Prahu 6**, jako účastníka řízení, a 1. **T. E.** a 2. **J. E.**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. dubna 2015 č. j. 4 C 242/2013-76 byla porušena základní práva stěžovatelky na soudní ochranu a na zákonného soudce podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. dubna 2015 č. j. 4 C 242/2013-76 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení shora uvedeného soudního rozhodnutí, neboť má za to, že jí došlo k porušení jejího základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu se podává, že vedlejší účastníci řízení letěli letounem stěžovatelky na trase z Podgorice v Černé Hoře do Ostravy dne 29. 7. 2013. Předmětný let měl být operován letounem žalovaného C - GVVH, který měl plánovanou rotaci Praha – Podgorica – Brno – Pardubice – Podgorica – Ostrava – Podgorica – Praha. Na trase Podgorica – Brno se letoun střetl s ptáky – po střetu bylo v Brně zjištěno poškození krytu šroubovice a stopy po střetu s ptákem v motoru. Do Brna byl letecky dopraven technik žalovaného ze Slaného. Bylo nutné provést kontrolu části motoru a současně z Prahy dopravit náhradní kryt. Kryt letounu byl vyměněn a letadlo uschopněno pro přelet do Prahy v 17:20 UTC, tj. 19:20 s ELČ. Rotace byla na trase Brno – Pardubice – Podgorica – Ostrava – Podgorica – Praha dokončena náhradním způsobem, takže let žalobců na trase Podgorica – Ostrava byl operován letounem OK – TVF, let byl na příletu zpožděn v rozsahu 4:49 hodin. Vzhledem k délce zpoždění požadovali vedlejší účastníci po stěžovatelce náhradu škody

každý ve výši 6 445 Kč podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. 2. 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91 (dále jen „Nařízení“).

3. Obvodní soud pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) napadeným rozsudkem žalobě vyhověl a dále rozhodl o náhradě nákladů soudního řízení. Na základě judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále také „Soudní dvůr EU“) dovodil, že okolnosti, které zapříčinily zpoždění letu, nemohou být hodnoceny jako mimořádné okolnosti dle čl. 5 odst. 3 Nařízení. Po posouzení všech skutečností dospěl k závěru, že stěžovatelka neprokázala, že by učinila vše, co po ní lze spravedlivě požadovat, aby zpoždění letu zabránila. Bylo plně v kompetenci stěžovatelky, jakým způsobem jako letecký dopravce vyřeší administrativně technické problémy typu zprovoznění letounu po srážce s ptákem. V daném případě neprokázala, že učinila vše pro to, aby ke zpoždění letu nedošlo.

II.

Argumentace stěžovatelky

4. Stěžovatelka namítá, že celé právní hodnocení věci nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť pro něj není dán dostatečně pevný podklad ani v aplikovaném Nařízení, ani v judikatuře Soudního dvora EU. Komplexní výklad Nařízení co do povahy a odpovědnosti vzešlé ze střetu letadla s ptákem totiž nebyl Soudním dvorem EU doposud podán. Výklad Nařízení provedený obvodním soudem je proto svévolný a nerespektující kritéria pro položení předběžné otázky, jak je formuloval Soudní dvůr EU ve své rozhodovací činnosti.

5. Podle stěžovatelky nebyla dostatečně přezkoumána aktivní legitimace vedlejších účastníků řízení, neboť jejich účast na předmětném letu vzal obvodní soud za prokázaný z pokynů odletu, ačkoli nebylo prokázáno, že se vedlejší účastníci řízení k němu dostavili a do letadla nastoupili.

6. Dále stěžovatelka obvodnímu soudu vytýká, že sice konstatoval, že neprokázala snahu učinit vše pro to, aby ke zpoždění letu nedošlo, zároveň ji však v průběhu řízení o tomto nedostatku řádně nepoučil dle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a nedal jí šanci případně tyto skutečnosti blíže doložit či více objasnit.

7. Stěžovatelka také uvádí, že opakovaně tvrdila a prokazovala, že jí přijaté opatření, tj. povolání příslušného oprávněného technika pro kontrolu letounu a nasazení náhradního letounu na zbývající část letu bylo jediné správné a možné, neboť od počátku zjištění závady bylo zřejmé, že oprava letounu bude trvat delší dobu, než by trvalo povolání a příprava nejbližšího volného letounu. Nezbytné bylo přivolání oprávněného technika, neboť tato povinnost vyplývá z předpisů výrobce, resp. vlastníka dotčeného letounu, které není možné obcházet, aniž by se stěžovatelka vystavovala vysokým sankcím ze strany vlastníka i dozorového orgánu.

8. Stěžovatelka dále poukázala na to, že ohledně daného letu již bylo vydáno pravomocné rozhodnutí obvodního soudu (sp. zn. 8 C 227/2013 a 28 C 69/2014), včetně řady dalších rozhodnutí v obdobných věcech, v nichž byla stěžovatelka za zpoždění letu

po střetu letounu s ptákem zproštěna odpovědnosti s odůvodněním, že přivolání technika bylo v souladu s předpisy výrobce a majitele letounu a že povolání náhradního letounu bylo přiměřeným opatřením v souladu s Nařízením. Obvodní soud se napadeným rozsudkem nečekaně a bez vysvětlení odchýlil od ustálené judikatury v rozporu s právem na předvídatelnost soudních rozhodnutí bez možnosti obrany. Navíc obvodní soud ani nestanovil, jaká jiná opatření by mohla být stěžovatelkou přijata, aby bylo možné zpoždění daného letu předejít.

III.

Vyjádření účastníků řízení

9. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejším účastníkům řízení. Žádný z nich možnosti vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti. Dospěl k závěru, že proti napadenému soudnímu rozhodnutí byla ústavní stížnost podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, v němž bylo vydáno toto soudní rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu, a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a není povolán k přezkumu správnosti aplikace tzv. podústavního práva; do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledal-li současně porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzovaném případě takové porušení shledal, konkrétně porušení stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnost je proto důvodná.

12. Stěžovatelka předně odmítá způsob, jakým obvodní soud vyložil Nařízení, aniž podal žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Ústavní soud na tomto místě připomíná, že za obdobných skutkových okolností v minulosti dospěl k závěru, že obecné soudy porušily právo stěžovatelky na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny, když žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nepodaly [nálezy ze dne 20. 11. 2014 sp. zn. III. ÚS 2782/14 (N 213/75 SbNU 385), ze dne 26. 2. 2015 sp. zn. III. ÚS 3808/14 (N 46/76 SbNU 637), ze dne 8. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 2390/15 – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>]. V reakci na první z těchto

nálezů se obvodní soud obrátil na Soudní dvůr Evropské unie se čtyřmi otázkami, které se staly předmětem řízení ve věci *Marcela Pešková, Jiří Peška proti Travel Service, a. s.*, vedené pod sp. zn. C-315/15 (pozn. text rozsudku je v českém jazyce dostupný na http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=CS&text=&pageIndex=0&part=1&mode=lst&docid=190327&occ=first&dir=&cid=282452). Soudní dvůr Evropské unie podal ve svém rozsudku ze dne 4. 5. 2017 tyto odpovědi na předběžné otázky položené obvodním soudem:

„1) Článek 5 odst. 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91, s ohledem na bod 14 odůvodnění nařízení č. 261/2004, musí být vykládán v tom smyslu, že střet letounu s ptákem je třeba podřadit pod pojem „mimořádné okolnosti“ ve smyslu uvedeného ustanovení.

2) Článek 5 odst. 3 nařízení č. 261/2004, s ohledem na bod 14 odůvodnění tohoto nařízení, musí být vykládán v tom smyslu, že zrušení nebo významné zpoždění letu není způsobeno mimořádnými okolnostmi, pokud je toto zrušení nebo zpoždění následkem toho, že letecký dopravce využil odborníka dle vlastního výběru, aby znovu provedl bezpečnostní kontrolu, kterou si vyžádal střet letounu s ptákem, poté, co již tuto kontrolu provedl odborník oprávněný na základě použitelných předpisů.

3) Článek 5 odst. 3 nařízení č. 261/2004, s ohledem na bod 14 odůvodnění tohoto nařízení, musí být vykládán v tom smyslu, že „přiměřená opatření“, která je letecký dopravce povinen provést, aby snížil riziko střetu letounu s ptákem, nebo mu dokonce zabránil, a zprostil se tak povinnosti poskytnout cestujícím náhradu škody podle článku 7 uvedeného nařízení, zahrnují použití opatření preventivní kontroly výskytu uvedených ptáků za podmínky, že daný letecký dopravce může zejména po stránce technické a administrativní takováto opatření skutečně přijmout, že tato opatření jej nenutí podstoupit neúnosné oběti s ohledem na kapacity jeho podniku a že uvedený dopravce prokázal, že zmíněná opatření byla skutečně přijata ve vztahu k letu, který byl dotčen střetem s ptákem, přičemž splnění těchto podmínek musí ověřit předkládající soud.

4) Článek 5 odst. 3 nařízení č. 261/2004, s ohledem na bod 14 odůvodnění tohoto nařízení, musí být vykládán v tom smyslu, že v případě zpoždění letu na přiletu o tři hodiny nebo více, jež je způsobeno nejen mimořádnou okolností, které nebylo možné zabránit pomocí opatření přiměřených situaci a ve vztahu k níž letecký dopravce přijal veškerá přiměřená opatření s cílem čelit jejím následkům, ale i jinou okolností nespadající do této kategorie, musí být za účelem posouzení, zda za zpoždění tohoto letu na přiletu musí být poskytnuta náhrada škody podle článku 7 uvedeného nařízení, zpoždění způsobené prvně zmíněnou okolností odečteno od celkové doby zpoždění daného letu na přiletu.“

13. Soudní dvůr EU tedy shledal, že střet letounu s ptákem je třeba podřadit pod pojem mimořádné okolnosti dle čl. 5 odst. 3 Nařízení ve spojení s bodem 14 Nařízení. Za mimořádnou okolnost už pak nelze požadovat dvojí bezpečnostní kontrolu oprávněnými odborníky. Za této situace již bylo možno rozhodnout o ústavní stížnosti, neboť na základě rozsudku Soudního dvora EU ze dne 4. 5. 2017 bylo možno zhodnotit, zda se napadené rozhodnutí obvodního soudu od jeho závěrů odchyluje takovým způsobem, že

neobstojí z hlediska dodržení ústavních kautel práva na soudní ochranu a zákonného soudce. Právě taková situace v posuzované věci nastala.

14. Obvodní soud dospěl bez bližšího odůvodnění k závěru, že okolnosti, které v daném případě zapříčinily zpoždění letu, nemohou být hodnoceny jako mimořádné okolnosti (sub 3). Dále obvodní soud konstatoval, že stěžovatelka neprokázala, že učinila vše pro to, aby ke zpoždění letu nedošlo. Nijak však nehodnotil postup stěžovatelky, spočívající ve vyslání technika a zajištění náhradního letu. Nezamýšlel se nad preventivními kroky, na něž klade důraz Soudní dvůr EU. Ačkoliv se značná část textu napadeného rozsudku věnuje problému z hlediska práva Evropské unie, vytčené obecné principy nejsou adekvátním způsobem promítnuty do skutkového stavu dané věci.

15. Stěžovatelka dále brojila proti tomu, že obvodní soud vyhověl vedlejším účastníkům řízení navzdory tomu, že ve dvou jiných pravomocných rozhodnutích žalobu zamítl.

16. Ústavní soud připomíná, že samotná existence rozdílných rozhodnutí ve skutkové a právně totožných věcech nutně nezakládá jejich protiústavnost. Úkolem Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti není přehodnocovat či sjednocovat výklad tzv. podústavního práva obecnými soudy, nýbrž chránit ústavnost (čl. 83 Ústavy) a poskytovat ochranu základním právům a svobodám jednotlivce [čl. 4 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Ústavní soud se proto nevyjadřuje k otázce, které ze zvolených meritorních řešení je v rovině podústavního práva „správné“.

17. Současně je třeba zdůraznit, že Ústavní soud je povinen chránit principy právního státu, mezi něž lze řadit mj. princip právní jistoty a předvídatelnosti práva. Z toho plyne i požadavek shodné interpretace zákona ve srovnatelných případech, v čemž se projevuje – kromě právní jistoty – i ústavní princip rovnosti. Rovnost a předvídatelnost nevnímá Ústavní soud absolutně, neboť jak již bylo naznačeno, mohou i dvě rozdílná řešení (v rovině tzv. podústavního práva) téže věci být ústavně konformní. Je však nutné, aby obě tato řešení byla řádně, racionálně a ústavně konformně odůvodněna (náleze ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15). Z práva být slyšen zase vyplývá povinnost vzít v potaz poukaz na předchozí relevantní rozhodnutí soudu v obdobné věci a vypořádat se s ním. Soud se sice může odchýlit od svého předchozího rozhodnutí, zejména pokud nejde o ustálenou judikaturu, je však jeho povinností své odchýlení náležitě vysvětlit (náleze ze dne 24. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 2588/16), tak jak to vyžaduje § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

18. V tomto kontextu napadený rozsudek neobstojí. Stěžovatelka poukázala na relevantní pravomocná rozhodnutí obvodního soudu (č. I. 74), nicméně napadený rozsudek na ně nijak nereaguje a pomíjí je, čímž postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Další námítky stěžovatelky je nutno odmítnout. Ve věci se konala tři ústní jednání a stěžovatelka dvakrát doplňovala skutková tvrzení a důkazy. Poučení dle § 118a občanského soudního řádu se jí dostalo hned na prvním jednání (č. I. 25). Příležitost klíčové skutečnosti blíže objasnit tedy dostala, sama ostatně tvrdí, že se jí to podařilo. Pokud jde o aktivní legitimaci vedlejších účastníků řízení, ze spisu vyplývá, že svou účast doložili vyjádřením cestovní kanceláře, s níž se zájezdu i předmětného letu účastnili (č. I. 42), navíc stěžovatelka bezesporu sama touto informací disponuje.

20. To, co bylo právě uvedeno sub 20, nic nemění na tom, že výše uvedená pochybení jsou natolik výrazná, že je není s to zvrátit ani skutečnost, že předmětem řízení byla bagatelní částka, což je jinak faktor, který ústavní nároky kladené na odůvodnění může legitimně snižovat. Právní hranice bagatelnosti (jak směrem nahoru, tak pod hranici stanovenou zákonodárcem) nemusí být určující s ohledem na kvalitativní stránku věci, tedy, jeví-li se věc z hlediska zachování ústavnosti natolik významná, že určitým způsobem „přesahuje“ věc samotnou [viz nálezy ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89), popř. ze dne 19. 1. 2016 sp. zn. III. ÚS 2018/15]. Tak je tomu i v tomto případě, neboť do obdobné situace se evidentně dostává a může dostat mnoho leteckých dopravců a cestujících. Důležitou roli hrála rovněž skutečnost, že judikatura obecných soudů nebyla v obdobných věcech jednotná, přičemž soudy vyšších stupňů nemohly zajistit sjednocování rozhodovací činnosti, byť nelze tento aspekt absolutizovat (nálezy ze dne 24. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 2588/16).

VI. Závěry

21. Ústavní soud tak konstatuje, že v posuzované věci došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky. Obvodní soud rozhodoval v situaci, kdy již mu byl znám výše uvedený nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2014 sp. zn. III. ÚS 2782/14, ve kterém byl formulován právní názor ve smyslu č. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého:

- obecný soud nemůže pominout obligatorní prostředek k objasnění právního základu (výkladu unijního práva) rozhodný pro rozhodnutí ve věci samé, neboť jinak může své rozhodnutí zatížit porušením práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny,
- stanoví-li příslušné bezpečnostní předpisy povinnost leteckého dopravce provést konkrétní technické a administrativní úkony v případě jakéhokoliv zaznamenaného střetu letounu s ptákem, a je-li přitom tato povinnost dána v důsledku události vymezené ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, vzniká otázka, zda by bylo v rozporu s pravidly Nařízení, aby i doba, jež si provedení těchto činností vyžádá, byla započítána do celkové doby zpoždění letounu pro účely určení náhrady škody cestujícím.

22. V případě, že tato okolnost nebyla v řízení vyjasněna položením předběžné otázky, došlo k porušení práva na zákonného soudce v situaci, kdy mezitím položená předběžná otázka vedla k vydání rozsudku Soudního dvora EU, kterým bylo vyloženo, jak sporná ustanovení unijního práva chápat. Obvodní soud, který rozhodoval v této věci jako jediná soudní instance, tak pominul obligatorní prostředek k objasnění právního základu, kterým byl sporný výklad předpisu unijního práva a který byl určující pro rozhodnutí ve věci samé. Tím nerespektoval vykonatelné rozhodnutí Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy), které takový postup (položení předběžné otázky) v projednávané věci vyžadovalo. Ústavní soud v této situaci rozsudek obvodního soudu, napadený včas podanou ústavní stížností, zrušil a vytvořil tak podmínky pro nové ústavně konformní projednání věci obvodním soudem.

23. Ústavní soud proto shledal ústavní stížnost důvodnou pro porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Úkolem obvodního soudu bude tyto nedostatky napravit a o věci rozhodnout v novém řízení, jehož výsledek však Ústavní soud nemůže předjímat.

24. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek obvodního soudu zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. května 2017

Jan Filip
předseda senátu